

Birgitte Vedersøs translokationstale

Taler

Birgitte Vedersø
Rektor på Gefion Gymnasium

Dato

26. juni 2021

Sted

Gefion Gymnasium
København

Kære studenter!

For nogle år siden var jeg på en rejse til Kina vidne til et syn, jeg stadig husker klart. Kina er som bekendt blevet et af de steder i hele verden, hvor forskellene mellem rig og fattig er størst, og det er meget synligt i gadebilledet. I et gadekryds i et virvar af biler en varm og støvet morgen holdt på min ene side et tydeligt velbeslået ægtepar i en overordentligt veludrustet kinesisk version af en Porsche med nedrullet kaleche, og på den anden side en ældre kvinde i sin tuktuk med et barn ved siden af sig og tuktukken belæsset med en meterhøj ballast af, hvad der lignede en kæmpe stak kasseret tøj.

Når synet gjorde så stort indtryk på mig, var det pga. forskellen på de to kvinder. De talte begge to, den velbeslåede i kineserporschen til sin mand og den ældre kvinde i tuktukken til sit barnebarn, og jeg forstod kun noget pga. deres tone og ansigtsudtryk. Den velbeslåede havde tydeligvis haft en dårlig morgen og talte jamrende og hvad der lød som bebrejdende på skingert kinesisk. Hun sad i en lækker, ren bil, bar dyre solbriller, diamantøringene lynede i solen, og hun flashede på alle måder sin lykke og sit held. Bortset altså fra, at hun tydeligt ikke var tilfreds dér som passager i Porschen. Den ældre kvinde var snavset og forhutlet at se på, og det så ud til at blive en hård dag på markedet, hvor hun og barnet skulle sælge ud af kludebunken for at skaffe sig til livets opretholdelse. Alligevel var hendes ord til barnebarnet blide, hun lo, og hendes ansigt revnede af kærlighed, når hun så på den lille.

Den banale morale på denne historie kunne være ren dansktop – noget i retning af, at lykken er hverken gods eller guld. Det er slet ikke mit ærinde. Jeg tror, at alle, der så begge kvinder, ville vælge Porschen og det trygge liv frem for tuktukken. Lykken er *ikke* at skulle kæmpe for livets overlevelse på urimelig vis og hutle sig igennem.

Når jeg alligevel fortæller jer historien, er det fordi de to kvinder tacklede deres situation så forskelligt. I min tolkning af det korte glimt så det ud, som om den ældre kvinde havde taget ansvaret for sit liv på sig, hvorimod den yngre, velstillede kvinde klynkende opførte sig som et barn. Helt billedligt var forskellen synlig ved, at den yngre kvinde var passager og den ældre chauffør.

Og hvad har alt det så med jer og jeres studentereksamen at gøre? Nu står I jo her og har gennem jeres gode indsats tilkæmpet jer adgangsbilletten til en videregående uddannelse, og risikoen for at ende på en tuktuk med udsigt til at skulle sælge klude på markedet er nærmest ikke-eksisterende. Skulle jeg ikke snarere ønske jer tillykke med, at I gjorde det og i øvrigt med, at I er født i et velfærdssamfund? Det er der al mulig grund til, og lykønskningerne er meget fortjente. Men først skal vi lige opholde os lidt ved den ældre kinesiske kvinde på tuktukken. Det, der fik scenen til at brænde sig fast på min nethinde, var ikke bare den groteske forskel mellem Porsche og tuktuk. Det var mindst lige så meget forskellen mellem værdighed og jammer, mellem at tage ansvar og at være offer eller mellem det at være chauffør og passager i eget liv. For jeg blev oprigtigt i tvivl om, hvem det var mest synd for.

Halvdelen af jeres gymnasietid har været præget af corona. I har ad to omgange siddet i måneder bag en skærm og skullet lære uden den direkte kontakt til kammerater og lærere. I er også studenterårgangen, der ingen studietur fik, I fik halvt så mange gymnasiefester som en almindelig studenterårgang, og alt i alt har det været småt med det sociale liv på skolen i det sidste halvandet år. Er det så synd for jer? Jeg tror, jeg vil sige, at det først og fremmest er virkelig ærgerligt. Det er sort uheld for lige præcis jer, og det er forståeligt, at I har været trætte af det, nogle endda decideret deprimerede. Men jeg ved ikke, om det er synd for jer. Synd er det, når nogen er et offer. Et offer for andre, der med vilje gør nogen ondt. Det er synd for et barn, der bliver mobbet, og det er synd for mennesker, der udsættes for bevidst ondskab. Corona var ikke bevidst ondskab (med mindre altså konspirationsteorien om, at den stammer fra et laboratorium, og at nogen har sluppet virus ud med vilje, viser sig sand, men det er vist ikke bevist endnu). Corona blev et vilkår, som vi alle måtte dele, og så giver det ikke mening at tale om, hvem det er synd for. Det var et møg-vilkår, men dog et vilkår, og vi kunne ikke ændre det. Og I vidste det godt, og I ærgrede jer, men I forstod også, at det ikke kunne være anderledes med den manglende studietur og de aflyste fester. I har været så seje. Det var først, da vi begyndte at rykke rundt på

tidspunktet for vognturen efter dimissionen, at et par stykker af jer fik nok og protesterede, og så fandt vi heldigvis en løsning.

Men under det vilkår, som corona blev for jer, fik I også noget andet: I fik en erfaring om, at verden pludselig kan slå en kolbøtte, uden at man kan gøre noget som helst ved det. Så står man dér og skal finde sin vej i helt nye betingelser. I lærte på den hårde måde værdien af nære relationer, og at gode venskaber skal plejes. Og ikke mindst: I fik, eller rettere I *tog* jeres studentereksamen, for I gjorde det selv med en aktiv indsats.

Jeg tror, at mange af jer gik ind til eksamenstiden med en stor frygt for, at I slet ikke havde lært nok. Alligevel har I opdaget, at I har lært mere, end I troede. Den var skrækkeligt kedelig, den virtuelle undervisning, men I lærte alligevel noget. Hvorfor føltes det så ikke sådan? Måske fordi virtuel undervisning mangler, at man selv for alvor er aktiv og i dialog med andre. Det er, når man selv bidrager aktivt, at undervisning og for den sags skyld alt andet i livet for alvor bliver spændende.

Lige præcis der adskiller det selvstændigt, aktivt handlende menneske sig fra den, der tager offerets identitet på sig. Den, der blot passivt ser blot til, mens andre begår urimeligheder rettet mod ham eller hende og ikke siger fra. Den, der forveksler givne vilkår med andres onde vilje. Har man taget hele offerets identitet på sig, tåler man blot stiltørdigt sin hårde skæbne, og så kan man sidde dér og føle sig uretfærdigt behandlet. Det kommer der sjældent noget godt ud af, hverken for offeret selv eller dets omgivelser. Den, der aktivt bidrager, handler og tager ansvar, han eller hun bliver derimod chauffør i eget liv. Og det er nu engang sjovere at styre bilen – eller tuktukken - end at være en let indebrændt, passiv-aggressiv passager med hang til selvmedlidenhed. Det bliver man ikke gladere af, og det bidrager ikke til at løse hverken klimakrisen eller andre store eller små problemer. Og det har vi brug for, at I vil være med til.

Måske var det også derfor, corona var så hård ved især jer. Foruden at skulle undvære den daglige kontakt til jeres venner, hvilket var rigeligt hårdt i sig selv, blev I også presset ind i en passiv rolle som elever, der næsten kom til at ligne offerets rolle. Uden mulighed for handling, uden mulighed for at tage ansvar og forandre jeres egen situation. Det passer dårligt til jer, og det passer også dårligt til det, vi har prøvet at give jer med fra gymnasiet.

I gymnasiet vil vi gerne hælde en masse viden på jer, men vi vil også gerne sikre, at det er en viden, som I aktivt forholder jer til. At I så at sige gør den nye viden til jeres egen, sætter den i sammenhæng med viden, I tidligere har fået, tager stilling til den og måske endda tænker nyt med den sammen med andre. Under corona blev vi i den virtuelle undervisning ved med at hælde på, og lærerne gjorde virkelig deres bedste, men det med at sætte stoffet i perspektiv gennem dialogen med ens kammerater og læreren og at forbinde det med anden viden – det viste sig at være svært.

Jeg tror, det var med til at give jer en følelse af utilstrækkelighed om det, I skulle lære, fordi I er vant til, at det kræver mere end bare at få fyldt viden på, når man skal lære. Det giver først tilfredsstillelse, når viden omsættes og sættes i perspektiv. Det er vigtigt, at I holder fast i, at viden ikke kun er noget, der skal hældes på, som om man var passager. Den skal vendes, tages ind og sættes i nye sammenhænge sammen med andre, som når en chauffør beslutter sig for en ny rute - ellers ender man i passagersædet.

Christian Hjortkjær, der er højskolelærer og filosof, udgav sidste år bogen *Utilstrækkelig*, der handler om tidens moral, der risikerer at gøre unge psykisk syge. Fordi alt skal være perfekt, se perfekt ud og lyde perfekt, kommer alle til at føle sig utilstrækkelige, siger han, og det rammer de unge hårdest. Christian Hjortkjær siger:

Det er ikke følelsen af, at du er forkert, fordi du har gjort noget forkert (...), men den paradoksale følelse, at du føler dig forkert, netop når du forsøger at gøre alting rigtigt. Det er ikke følelsen af, at du gjorde noget, du ikke måtte, men bare følelsen af, at du aldrig gjorde nok.

Forestillingen om, at man altid skal være unik, altid være perfekt på alle livets arenaer, er verdens største illusion, og det kan ingen leve op til. Derfor var der også flere, der under nedlukningen - samtidig med savnet efter vennerne og ens normale sociale liv – oplevede en lillebitte lettelse i det pres, som I ellers oplever for at være perfekte.

Presset kommer, når man har travlt med at leve op til idealer, der ikke kommer fra én selv, men udefra. Når man kæmper for at leve op til og måske endda konkurrere med sine kammerater og venner om at være bedst til noget, der aldrig kan opnås. Måske det er på tide at stoppe op og sige fra. Måske er det på

tide at erkende, at presset ikke går væk, før man vælger perfektionen fra og førersædet til – om det så i første omgang er på en gammel cykel eller i en tuktuk.

På skolen har vi formuleret det i overskriften på den strategi, vi arbejder efter: *Du kan godt!* I den sætning ligger på den ene side vores støtte, opmuntring og tro på jer og på den anden samtidig også vores krav til jer – ikke om at være perfekte, men om at arbejde hårdt på at blive dygtigere og på at sætte jeres egen kurs med jeres viden som kompas. I kan godt – helt selv og uden den store illusion om det perfekte. Vi tror på jer, og vi har prøvet både at støtte jer og skubbe jer til at tro på det selv også.

Da den danske Harvard-professor Lene Vestergaard Hau for 20 år siden lykkedes med at standse lysets hastighed og efterfølgende modtog Berlingske Fonds hæderspris, sagde hun i takketalen, at *uddannelse er det bedste forsvar for demokratiet*. Det har hun helt ret i, og jeg er helt tryk ved, at lige netop I skal gå ud herfra og være dem, der skal overtage ansvaret for vores demokrati. I har de bedste forudsætninger for det via jeres viden, der altid bør være fundamentet, når I fremover skal træffe store beslutninger, og I har øvet jer på det gennem jeres måde at lære sammen på og præge skolen på. I ved, hvordan man tager ansvar og sætter retning – I ved, hvordan man vælger chaufførsædet og ikke passagersædet. Jeg tror på, at det bliver sådan nogle som jer, der redder os ud af den næste store krise, om det så er en global pandemi eller noget andet, fordi I har fundet en vaccine, fordi I har lært at tænke nyt og sætte jeres viden i spil med andre. I kan godt, og I kan måske endda ligefrem ændre verden – med al jeres viden og jeres evne til i samarbejde at sætte den i et større perspektiv og tænke nyt til gavn for fællesskabet.

Da USA i januar fik ny præsident efter en turbulent periode, hvor demokratiet til slut helt bogstaveligt kom under angreb med stormen mod kongressen, satte en kvinde på jeres alder, den 20-årige studerende Amanda Gorman, i sit digt *The Hill We Climb* ord på, hvad fællesskabet kan, hvis man tør bruge det:

Og nej, vi er langt fra polerede,

langt fra perfekte.

Men det betyder ikke, at vi kæmper for at

skabe et fællesskab, der er fejlfrt.

Vi kæmper for at skabe mening i det

fællesskab, som er vores.

(...)

Som dagen kommer, træder vi ud af

mørket.

Flammende og frygtløse.

Daggryet blomstrer, når vi sætter det fri.

For der er altid lys,

hvis vi er modige nok til at se det,

hvis vi er modige nok til at være det.

Stort til lykke med jeres studentereksamen. Gå nu ud herfra og lad daggryet blomstre frit, gå ud og hav mod til at være lyset.

Og hermed dimitterer jeg jer som studenter fra Gefion Gymnasium 2021.

Kilde

Manuskript modtaget fra taler

Kildetype

Digitalt manuskript

Tags

Translokations-/dimissionstale

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/birgitte-vedersoes-translokationstale-2021>